

د کرنيزو لیسو خبرلیک

لمریزي شني خونې (Solar Green houses)

لمریزي گلخوني يا شني خونې داسې جوړې شوي چې د لمر له انرژي څخه کار اخلي د لمر انرژي يا تودوخه په گلخونو کې دننه خوندي کېږي تر څو نبات ته اضافي تودوخه چمتو کړي او نبات وکولی شي چې په سره هوا کې هم خپلې ودې ته دوام ورکړي. او ياهم دا ډول شني خونې په هغه ځايونو کې چې هوا سره وي او د نباتاتو د کرنې لپاره مناسبه نه وي نو د دې ډول شني خونو څخه کار اخيستل کېږي. دغه ډول شني خونې په کم لگښت سره جوړېږي او ژر کارولو يا گټه پورته کولو لپاره تيارېږي. د يوې لمريزي گلخوني په جوړونه کې بنسټيزه خبره داده چې د گلخوني يا شني خونې چټ مخ په جنوب وي تر څو د لمر وړانگې په گلخوني کې دننه شي. شمالي لوري ته نښتې ديوال چې د يو (پنډ خټين ديوال، د اوبو

بشکې او نورومواد) لرونکې دی نوموړي مواد د لمر د وړانگو او د تودې هوا د ساتنې لپاره وي تر څو تودوخه ځانته جذب او خوندي کړي او د شپې لخوا دغه خوندي شوي

تودوخه بيرته گلخوني ته منعکسه کړي. او په پايله کې د يوه غير فعال گر مونيکي سيستم په توگه کار وکړي. په داسې حال کې چې پخوانی (سنتي) شني خونې يواځې د پسرلي په پيل او د مني په پای کې د کارونې وړ وي. خو لمريزي گلخوني يا شني خونې کولای شو په ټول کال کې په هغه سيمو کې چې ډير سوړ ژمی ونلري وکاروو. خو په هغه سيمو کې چې هوا سره وي د نباتاتو د کرنې او توليد د وخت د غوښتنې په موخه بايد يو گرمونکی سيستم د گلخوني په دننه کې کښيږدو تر څو د کرنې وخت ته پراختيا

ورکړي. لمريزي شني خونې کولی شي چې د بادرنگ مرچ او روميانو لپاره د ودې او کرنې زمينه مساعده کړي. که چېرې د باندې د تودوخې درجه له (5- °C) څخه کمه وي لاهم کولای شو کاهوان، پالک، گرم، براکولي په لمريزي شني خونې کې دننه وکړو. د يادونې وړ ده په ژمی کې له شني خونې څخه بهر د تودوخې درجه د شپې له مخې د سانتي گراد ۳ درجې او د ورځې له مخې ۲۵ درجې وي. کچېرې د شني خونې په منځ کې دوهم پلاستيکي پوښښ هم پر سبزی واچول شي، په ژمی کې به د شني خونې او د باندې ترمنځ د سانتي گراد تر ۹ درجو پورې د تودوخې تغير پيدا شي. په ډيره سره هوا کې چې د کنگل کېدو ويره شتون ولري، بڼه دا ده چې دوهم پوښ (کاور) هم د شني خونې د کيلوو پرمخ واچول شي پدې شرط چې دوهم پوښښ په

لمريزو ورځو کې کله چې هوا تودېږي، ليري کړای شي ځکه چې د دويم پوښښ په منځ کې د لنډيل کچه ډيره اوچته وي. هغه مهال چې پلاستيک په لاسرسۍ کې نه وي، کولای شو د کنگل کېدو د مخنيوي لپاره له شته سرچينو (منايع) څخه د شني خونې د تودولو لپاره د شپې لخوا کار واخلو. بايد وکتل شي هغه انرژي چې د شني خونې د تودولو لپاره کارول کېږي اقتصادي دي که نه که د څيرني او نسل اخيستني لپاره وي هغه مهال هغه د پروژې په ځانگړتياو پورې اړه نيسي او که موخه د سبو خرڅلاو په مارکېټ کې وي د هغو د سوند توکو مالي لگښت بايد اقتصادي وي ځکه چې بزگران د خپلو غوږاويدو لپاره کار کوي او دا کار به د هغو لپاره کنوره نه وي.

د نا فعاله لمريزه شني خونې د استعمالونې گټې د پخواني (سنتي) شني خونې په پرتله

1. د اوږد مهاله وريځ د موجوديت وخت کې بوتې کولی شي په پخوانيو شني خونو کې ستونزو سره مخ شي او يا هم کېدای شي چې په ټوله مانا له منځه ولاړ شي. خو په يوه لمريزه شنه خونو کې خوندي شوي تودوخه په ورور د شپې لخوا منعکسه کېږي او د بوټو څخه ساتنه کوي.
2. په ساده شني خونې يا گلخوني کې د تودوخې د درجې توپير د شپې او ورځې تر منځه کولای شي د نباتاتو د ودې مخنيوی وکړي، چې دغه کار په محصولاتو کې د کميت او کيفيت د کموالي لامل ګرځي. خو د تودوخې د ساتنې مواد په لمريزه شنه خونه کې د شپې او ورځې د تودوخې درجه برابره ساتي.

3. لکه څرنګه چې د شني خونې په دننه کې د تودوخې درجه د شني خونې څخه د باندې د تودوخې درجې پورې اړه لري، نو تودوخې

درجه ټيټېږي او يو لکونه بايد کمه شي خو کله چې تودوخه زياتيږي او يو لکونه دې هم زياته شي. غير منظمه اوبه لکونه د حاصلاتو د کموالي لامل ګرځي او په ميوو کې د بڼې بدلون منځ ته راوړي. په لمريزه شني خونو کې په جگه او ټيټه اوبه لکونه ثابته ده.

4. په سرو سيمو کې چې د تودوخې درجه ټيټه ده، هغه نباتات چې د سرو په مقابل کې پايښت نشي کولی، لکه روميان، مرچ، او بادرنگان له کولو دې ډډه وشي. او کولی شو په لمريزه شني خونې کې دغه کار تر سره کړو.

5. څو کلنه نباتات نشو کولی په ساده شني خونو کې وکړو، خو کولای شو چې ټول کال يې په لمريزه شني خونه کې وساتو.

د ترينچ جوړول د انسان په تنګسه کې موسسي لخوا د ميدان وردکو د کرنې په انستيتوت کې د مني اوژمی د عملي کارونو لپاره زده کوونکي د مرسل گلانو د قلمي د کرلو په مهال د ښونکي به مرسته

تريچ (Trench):

دشنو خونو يو بل ډول يا لمريزه شنه خونه يا (Trench) ده چې په ځمکه کې جوړيږي. سور او اوږدوالی يې د گټه اخيستونکو دارتيا سره سم ټاکل کېږي. په ژمی کې د لمر له وړانگو څخه د زياتې استفادې لپاره دې د شني خونې سور د شمال او جنوب په لور او اوږدوالی يې له ختيځ څخه د لويديځ په لوري جوړشي. په ځمکه کې يې

ژوروالی ۵۰ سانتي متره او د ځمکې له سطحې څخه له ۸۰ څخه تر ۱۰۰ سانتي مترو لوړه جوړيږي. مګر دا ډېام ور ده چې د شمال پلو له ۸۰ څخه تر ۱۰۰ سانتي متره او جنوب لوری يې له ۴۰ - ۶۰ سانتي متره له ځمکې اوچت وي. دا ددې لپاره چې مايله بڼه غوره کړي ترڅو اوږه او باران په آسانی سره له تريچ څخه توبې شي او اوبه ورباندې راټولي نه شي. د تريچ د شاوخوا چوکاټ مالي بودیجې ته په پام کولو له لرګيو يا اوسپنې او د ښيښې يا پلاستيک په کارولو جوړيږي. په دې کې کرنه په ليکو کې او کياه ته په کتو سره په پام کې نيول کېږي. په ټوله کې د پانيزو، ريښه يي، تکثري، زينتي قلمو او د بوژ غلبو د توليد لپاره کارول کېږي، د بيلګې په ډول د تريچ انځور کې:

لمريزه شنه خونه چې د انسان په تنګسه کې موسسي په مالي او تخنيکي مرسته د بلخ ولايت په مرغزار سيمه کې جوړه شوي ده

د رنو مدير صاحبانو، معاونينو، استادانو او گرانو زده کوونکو

دا زمور لپاره د وياړ ځای دی چې تاسې ته د کرنيزو ښوونو دوهمې گټې مجلې ته ښه راغلاست وایو. د کرنيزو مسلکي لیسو لپاره لومړنی سمستر په پای ته رسيدو دی او زده کوونکي د خپلو ازموينو لپاره تيارې نيسي مګر له خالي ټولګيو، چټو دهليزونو سره کېدای شي لیسې بې مانا وي. په معمولي ډول داسې ډير نور کارونه هم شته چې بايد ترسره شي. پدې اړوند مور غواړو د سمناکو ولايت د کرنيزي مسلکي لیسې د پراختيا په برخه کې خبرې وکړو. مور همدارنگه غواړ تاسې ته د کرنې مسلکي انستيتوت د زده کوونکو سره مرګې هم خبرې کړو. غواړو تاسې سره مسلکي کرنې هم شريکي کړو. مور د څاڅکو پواسطه د اوبه لږولو سيستم او د تدریس په ميتود تمرکز کوو او همدارنگه غواړو په لنډ ډول د مسلکي لیسو اړيکې له ځايي کرنيزي اتحاديو سره جوړې کړو ترڅو وکولی شو د لیسو د راتلونکو فارغانو لپاره د په دننو باندې ګمارلو زيات فرصتونه منځته راوړو.

د کرنې له مجلې سره د فارياب د کرنې او وپټرنی د انستيتوت له مرستو څخه مننه کوو او د کرنې نورې مسلکي لیسې هم هڅو ترڅو په راتلونکو کې له مور سره مرستې وکړي. د کرنې د مسلکي لیسو زياته مرستې، دا کرنيزه مجله د لوستونکو لپاره نوره هم په زړه پورې کوي. په پای کې اجازه راکړئ چې خپل ځان درويښتم، زه د تيرې می مياشتې راپدې خوا د ميرمن زوزانه پرخاې د انسان په تنګسه کې موسسي د کرنيزو ښوونو د برخې د رييس په توګه ګومارل شوی يم. د ميرمن زوزانه د دوو کالو کارکولو موده پای ته ورسیده او بيرته د چک جمهوريت ته ستنه شوه. زه ډير خوشاله يم چې په ډول، ډول او کتورو چارو کې خپل کار ته ادامه ورکوم. هيله کوم چې د ښوونې او روزنې، د ښوونکو روزنه او د تعليمي نصاب په برخه کې زما تجربې ما سره مرسته وکړي ترڅو کوم کارونه چې ميرمن زوزانه ترسره کول، هغو ته ادامه ورکړم.

تاسې ته د يوې ښې او الهام بخښونکې مطالعې هيله کوم.

پروسلف پټريک

د انسان په تنګسه کې موسسي د کرنې د پروگرام مسوول

راځی چې د سمنگان ولایت د کرنی پرونی لیسسه د نن ورځی د کرنی او وترنری انسیتیوت سره پرتله کړو

موسسي په کلنيز رقابتونو کې برخه واخيسته، چې دوه ځلې يې د برياليتوب لومړي مقام ته لاره وموندله او يو وړاندي شوي پروپوزل يې دوهم مقام تر لاسه کړ. د کمپيوټر د لابراتوار د جوړونې تر څنگ د PIN موسسي د يوه علمي سفر په برابرولو کې هم د انسیتیوت له زدکونکو سره مرسته وکړه او همدارنگه د عملي کارونو په موخه يې د يوې گلخونې د جوړونې مالي مرسته وکړه.

لدى پرته، دغه بنونځی د کرنی او بولگوونې او مالدارۍ وزارت ته د تاک بڼ د جوړولو يو وړانديز وکړ چې د ۸۰۰ متره مربع په اندازه د HLP لخوا جوړ شو.

د افغان اید د موسسي په مالي مرسته بنونځی د trellising سیستم (د انگورو روزنه په پایو او سیمانو باندې) او د دريپ اريگيشن يا څاڅو پواسطه اوبولو سيستمونه په بنونځی کې جوړ کړل. همدارنگه د (Action aid), IRD او د مسلکي او تخنيکي بنونو معيښت په مرسته د کرنيزو ماشنونو د ساتنې په موخه د يو گراچ يا ساتن ځای مرسته وشوه تر څو دغه

د سمنگان د کرنی او وترنری د انسیتیوت د مدير خبری د تاکونو د پيوند په اړه د کرنيزو چارو د کارپوه شاعلی حسن الدين کوزووا، انځور پورسلوف پتريک

ماشينونه پکې خوندي شي. نن دغه بنونځی د يوې گلخونې، چمن، باغ او همدارنگه د بي ميوې او د بنکلا (زينتي) ونو يوه قوربه هم لري. د سبو د روزنې پټي په دريپ اريگيشن سمبال دي. دغه برياليتوبونو بنونځی ته په خپلو پرمختگونو کې د اعتبار وړ گرځولی او مالي مرستنديو ادارو سره يې مرسته کړې تر څو په باوري توگه لدې بنونځي سره مرسته وکړي. د مثال په ډول د PIN موسسه خپل د دوو نورو ازمايښتي پروژو لپاره د سمنگان د کرنی او وترنری انسیتیوت غوره کړی دی چې دغه دوه پروژې د درسي نصاب پرمختگ او د بنونځی فارم دی. چې لدې سره يې استادانو د دې نوي درسي تگلارې زده کړې تر لاسه او پلي يې کړې. او اوس هغوی د خپل درس د وړاندې کولو لپاره له پروجیکټور او لپټاپ څخه په کارونه او په ټولگي کې د انځوريزو موادو په وړاندې کولو کې بر لاسي دي. د استادانو دغه کار يې پايلې ندې استادان مجبوره دي چې د دغو مضامينو د کيفيت لپاره د PIN موسسي ته په منظمه توگه فيد بک ورکړي تر څو دا جوته شي چې د دغو مضامينو تطبيقول څه برياوې درلودې.

ادري هيات د IT د لابراتوار د يوه پروپوزل د ليکنې وړانديز وکړ. چې د PIN موسسي ته وړاندي شوه او د دغې موسسي په کلنيز رقابت کې ومنل شو چې بنونځی د 150000 افغانيو مرسته تر لاسه کړه او د زدکونکو لپاره يې يو مجهز IT لابراتوار توکي واخيستل او د کمپيوټرو يو بڼه لابراتوار يې زدکونکو ته ډالی کړه. دغه لمړني برياليتوب د بنونځی استادان وهڅول تر څو يوه غونډه جوړه کړي او د نورو مرستندويه ادارو پام ځانته واړوي او وکولای شي د بنونځی کمروزيابوې په توانمندی واړوي.

په پايله کې بنونځی وکولی شول د PIN، Idea New، HLP، aid، IRD، او نور ادارو مالي مرستي تر لاسه کړي. او همدارنگه بنونځی د نورو دولتي ادارو سره نژدې کاري اړيکې ټينگې کړي چې د ولايت مقام، د کليو د پراختيا رياست، د پوهنې رياست، د اييک ښاروالي، د سمنگان ولايت ولايتي شورا، د تخنيکي او مسلکي بنونو معيښت، په ملي شورا کې د سمنگان د خلکو استازي څخه عبارت دي او پدې ډول يې وکولای شول چې د دوي پاملرنه ځانته واړوي او د مادي، مالي او معنوي مرستو څخه يې برخمن شي.

را ليرل شوي بريالی پروپوزلونه د سمنگان د کرنی او وترنری انسیتیوت لخوا
د سمنگان د کرنی او وترنری انسیتیوت درې ځلې د PIN د

کله چې د سمنگان لیسسه د اييک په ښار کې جوړه شوه يواځې اته خونې يې سره له چوکيو درلودې. سره لدې چې د کومې موخې لپاره دې لیسې ته د کرنی د لیسې نوم ورکول شوی وو خو هيڅ ډول کرنيزې کرنی او فعاليتونه يې نه درلودل. په ۲۰۱۰ کال کې دغه لیسسه دکرنی او وترنری په انسیتیوت بدله شوه. او نن يې زدکونکي د يو مکمل بيولوژيک لابراتوار، يوه کتاب خونه، IT لب سره له کمپيوټرونو، لپټاپونو او پروجیکټورونو، نمايشی قلی او کرنيزې ځمکې او نور عملي کارونه په دريپ اريگيشن يا د څاڅو د اوبو لرونی په سيستم سمبال سيستمونو، کرنيز ماشينونو او نورو اسانتياو د لرلو سره، سره د چرگانو د يوه ښه فارم څخه هم برخمن دی.

د انسان په تنگسه کې د موسسي د مرستو په پايله کې دغه بنونځی د نننيو برياليتوبونو له امله له خورا زيات اعتبار څخه برخمنه ده. د سټراټيژيک پلان د پرمختگ لمړنی کورس يا ورکشاپ چې پلي شو د دغې لیسې سره يې د دې د نوم د تعريف او د ماموريت له موخې سره چې په ټولنه کې څه دنده لري مرسته وکړه. تر څو دغه لیسسه او کارکونې يې پدې پوه شي چې د دوی د کار موخه په ټولنه کې د کرنيزو او مسلکي خلکو روزنه او ټولني ته يې وړاندي کول دي. او همدا رنگه دغه بنونځی د علمي او تخنيکي مالوماتو لپاره د بزگرانو د ټولني لپاره يو مرکز دی چې موخه يې په کرنيزو تخنيکونو کې نوښتونه او د بزگرانو د ژوند پرمختگ دی. دغو حالاتو د لیسې ادارې ته ځواک ورکړ تر څو په دغه اداره کې ځواکمن او نا ځواکه ټکي وپيژني او دايې ښکاره کړه چې دغه ځواک د خطراتو په له منځه وړلو کې يوه ښه پانگه اچونه ده.

د دې ورکشاپ يوه برخه د پروپوزل ليکنه وه چې ادارې يې دې ته چمتو کړې تر څو وکولای شي د بنونځي دا اړتياوې وڅيري او بيان يې کړي تر څو وکولای شي له مختلفو ډونرانو يا مرسته کونکو څخه بوديجه تر لاسه کړي. دغه ورکشاپ د لگښتونو اهميت وښود او د يوه کره ځواب ورکولو يو ميکانيزم يې منځ ته راوړ.

د SDP له ورکشاپ څخه تر ستينيدو وروسته د لیسې

استقلال او په خان بسيا کېدنه

د سمنگانو په لېسه کې چې د ازماينې لېسو له ډلې څخه دی، د چرگانو يو فارم په دغه لېسه کې جوړه شوی دی چې نه يواځې زدکونکو سره په عملي کارونو کې مرسته کوي بلکې د هغوی سره د ادارې په اړوند سوداګريزو کړنو کې هم مرسته کوي. دغه فارم به په ځان بسيا شي آن تر دې چې د بسونځې د پرمختګ لپاره به هم د دې فارم له عوايدو څخه کار واخيستل شي. همدارنگه د PIN

د سمنگانو د کرنې او وټنيزې انستيتوت د چرگانو د روزلو فارم تجهيزات. د اوبو څښلو اتوماتيک سيستم په فارم کې، د څاڅکو پواسطه اوبه لګونه يا ډريپ اريگيشن سيستم، د اوبو د جريان لپاره د دروازي خلاصونې د سيستم کارونه کله چې يو چرګوری خپل په منښکه باندې د اوبو لوبښې ته ټکن ورکوي، انځور يورسولف پټريک

په برخه کې ورکړي دي. د PIN موسسه د لېسې د ادارې هيات او د فارم د مديريت ټيم په جوړونه کې مرسته وکړه همدارنگه د سرمايي د روڼ او اغيزمن استعمال په موخه يې هم مرستې وکړې. د سمنگان د انستيتوت اوسنۍ لاسته راوړنې تر ډيره استادان او مديران هڅولي تر

موسسې ځنې نور ځانګړي ترينګونه هم د فارم د جوړونې او ساتنې په برخه، څو له وړ او مناسب فرصتونو څخه ښه ګټه پورته کړي. کتاب ساتنې، مارکېټګ، د کرنيز سوداګرۍ اداره، او نورو اړوندو موضوعگانو

د څاڅکو په واسطه اوبولو د سيستم ګټې او ستونزې يې

ټول ژوندي موجودات د ژوندي پاتې کېدو او د ژوند چارو لپاره اوبو ته اړتيا لري. کرنيز نباتات د ښه بوی او لوړو او ښه کفیت لرونکو حاصل ورکولو لپاره يوي ټاکلي کچې اوبو ته اړتيا لري. د نباتي حجرو يوه زياته برخه اوبه جوړوي او اوبه د فوتو سنټيز د عمليې د ترسره کېدو لپاره اړين دي. په نباتاتو کې ټول کېمياوي عمليې د اوبو د محلول په بڼه ترسره کېږي او د اړتيا وړ غذايي مواد د ريښو پواسطه جذب او له بوي برخې بلې ته ليريدول کېږي. د نباتاتو را ټوکېدنه (Germination) هم يوي ټاکلي کچې اوبو ته اړتيا لري. نباتات د خپل اړتيا وړ اوبه د ريښو پواسطه له خاورې څخه اخلي د نبات اړينې اوبه د اورښت (واوره او باران) او يا د اوبولو پواسطه برابريږي. د نړۍ په مختلفو ځايونو کې د نباتاتو د اړتيا د پوره کولو لپاره د اوبو لګولو مختلف ډولونه کارول کېږي. نبات د اوبو د پوره کولو لپاره له مختلفو لارو څخه کار اخلي په مناسب ډول د نبات اوبول ډير د اهميت وړ دی او غير مناسب اوبول سر بيره پردې چې د اوبولو کفیت کموي د اوبو د ضايع کېدلو لامل کېږي او همدارنگه د خاورې د تخريب لامل ګرځي او يا په خاوره باندې د اوبو د دمه کېدو او د خاورې د مالګين کېدو لامل کېږي چې ددې ډول خاورې د اصلاح لپاره زيات وخت، پيسو او زيار ته اړتيا ده. د اوبو لګولو تر ټولو ښه او پېژندل شوی مينودونه عبارت دي له:

(border Method) ، (Basin Method) د جويو يا پوښنو لاره (Furrow Irrigation) د اسپرنکلر تګلاره يا بارانې (Irrigation Sprinkler) او د څاڅکو پواسطه اوبول (Irrigation Drip) څخه.

د څاڅکو پواسطه اوبولو تګلارې:

د څاڅکو پواسطه د اوبولو تګلاره (Drip Irrigation) چې هغه د تريکل داوبولو سيستم (Irrigation Trickle) په نوم هم ياديږي. د اوبولو يوه نوې تګلاره ده چې په دې ډول لسيزو کې يې زياته پراختيا موندلې. په دې تګلاره کې معمولاً د پولې ايټيلن (Poly ethylene pipes) چې د ليټرال (laterals) په نوم ياديږي چې يو ډول سوري لرونکي دي چې د يې ميټر

(Emitters) ډريپر (Drippers) يا تريکلر په نوم ياديږي د اوبولو لپاره کارول کېږي. اوبه د ۰.۵-۱.۰ فشار سره په آرامه او دقيقه توګه به دوامدار شکل څاڅکي څاڅکي د اوبو د يو وړوکي جريان په څير په خاوره کې دنبات ريښې اوبه کوي. د څاڅکو په ډول اوبولو سيستم کې دخاورې هغه برخه اوبه کېږي چې د نبات فعاله ريښې هلته شتون لري. پدې تګلاره کې يو زيات شمير نباتات د ليکو په ډول کرل کېږي. ميوه لرونکي ونې يا د انګورو باغونه او يو زيات شمير سبزيجاتو لپاره يوه مناسبه تګلاره ګڼل کېږي. په ۱۹۶۰ زيرديز کال کې يو اسراييلي انجنير سيمچا بلاس (Symcha Blass) پام شو چې يوه ونه چې له نورو ونو ليرې ده او يوه لږه اندازه اوبه هم ورسره موجودې وي له دې اوبو څخه د اوبو څاڅکي يو يو څاڅکي بهيدلي او دې ونې ته رسيدلي دي چې نوموړې ونه د څاڅکو پواسطه اوبه شوې دغه ونه چې د څاڅکو پواسطه اوبه شوې له نورو ونو څخه ډيره وده کړې ده. نوموړي وروسته تر ډيرو مطالعاتو دې پايلې ته ورسيد چې نوموړې اوبه د منظمو څاڅکو په ډول نه زيات او نه کم، ونې ته رسيدلې. سيمچابلاس په ۱۹۶۴ کال کې د لومړي ځل لپاره د څاڅکو په ډول اوبولو سيستم جوړ کړ او د شلمې پيړۍ تر پايه د څاڅکو په ډول اوبولو مفکوره په اسټراليا، دامريکې متحده ايالاتو او په پای کې د نړۍ په يو زيات شمير ملکونو کې پراختيا وموندله او تر ۱۹۸۸ کاله هغه کرنيزې ځمکې چې د څاڅکي په ډول سيستم باندې اوبيدلې، ۱۰۵۵۰۰۰ هکتارو ته رسيدې. د امريکې متحده ايالات د څاڅکي په ډول سيستم اوبولو کې لومړی ځای

د قطره بې اوبه لګونې د سيستم ښه د کرنيزو زکرو ملي انستيتوت په يوه شنه خونه کې. انځور: يورسولف پټريک

لري. د څاڅکو پواسطه اوبه لګونه (Drip Irrigation) پدې سيستم کې او به د پلاستيکي پايپونو او څاڅکو څخونکو (emitters) پواسطه په مستقيمه توګه د نبات ريښې ته ور رسيږي. هغه فرعي پايپونه چې له اصلي پايپونو څخه جلا شوي اړخيز يا ليټرال نومېږي. په هغه ځای کې چې څاڅکي څخونکو يا (trucklers) د ځمکې پرمخ غځيزېدلې دي او اوبه د ځمکې له مخې څخه د نباتاتو ريښو ته ور رسيږي دې سيستم ته د سطحې څاڅکو اوبول (surface drip irrigation) وايي او کله چې د ليټرالونو پايپونه دخاور لاندې وغځيږي او له همدې لارې نبات ته اوبه ورسيږي چې داډول سيستم (Sub surface drip irrigation) د تګلارې په نوم ياديږي.

په دواړو ډولونو کې په خاوره کې د نبات ريښه د ليټرالونو پواسطه د اي ميټرونو (emitters) له لارې په دقيق ډول او ورو او په منظمه توګه اوبه کېږي او نبات له هغو څخه په لوړه کچه کار اخلي. که چېرې د څاڅکي په ډول د اوبو لړلو سيستم (Drip Irrigation) ښه ډيزاين شي د اوبولو د نورو تګلارو په پرتله زياته ګټه لري او له ډيرو ګټورو تګلارو څخه ګڼل کېږي.

جوړنکې: محمد جاويد غوري د کرهڼې او وټنيزې انستيتوت فارياب

د کابل د کرنې او وترنري انستيتوت د زدکونکو غړو

څرنګه چې پسرلنی سمستر په ختمیدو دی، زده کوونکي په ټینګه د ازموینو لپاره درسونه وايي. مور وکولی شول د کرنې د دولسمو ټولګیو له زده ترسره کړو ترڅو هغوی د خپلو کرنو په هکله چې ډېرې برخې اخيستي، همدارنګه د خپل انستيتوت په هکله، او د فارغیدو وروسته د دخپلو هیلو په اړوند مالومات راګرځي.

تکثیريږي او حاصل ورکوي.

د زده کوونکي نوم: انجیلا

پدې سمستر کې ستاسې ترټولو ګران مضمون کوم وو؟
د افغانستان کرنه اوسمهال نوې ټکنالوجی ته اړتیا لري، لکه: د اوبولو اغېزمن سیستم او د کرنې اصلاح شوي تخمونه چې د علمي او فني کارکوونکو له شتون څخه پرته ناشونی دی.

د زده کوونکي نوم: فرهاد

د کومې ازموینې لپاره زیات تیاری نیسئ؟
ټول مضامین په برابر ډول مهم دي او تیاری ته اړتیا لري، مګر د نباتاتو د تکثیر مضمون د ازموینې په پای کې دی هغه ته به ډېر تیاری و نیسم.

آیا تاسې په داوطلبانه ډول د انستيتوت په کرنو کې برخه اخيستي ده؟
هو، ما د خپل انستيتوت لپاره یو شمیر ګلډانی وپېرولې (واخيستلې) ترڅو د هغه ښایست کې ډېروالی راشي.

کوم کرنیز ماشین ډېر خوښوئ؟
ټول کرنیز ماشینونه د کرنې د پراختیا لپاره مهم دي او

آیا د انستيتوت په فعالیتونو کې مو په داوطلبانه ډول ونډه اخيستي؟

زه دا هبله لرم چې خپلې ټولني سره مرسته وکړم، ما هڅه وکړه او خپل ټولګیوال مي وهڅول ترڅو انستيتوت ته د بریښنا د برابرولو لپاره د پیسو مرسته وکړي. له ډېرو هڅو څخه وروسته مو وکولی شول یو څه پیسي راټولي کړو چې دا زما لپاره یوه لویه لاسته راوړنه ده او ما د زده کوونکو د علمي کتنو لپاره (سیر علمي) هم د پیسو مرسته وکړه.

تاسې هغو کسانو ته چې غواړي په داوطلبانه ډول له انستيتوت سره مرسته وکړي، څه ویل لري؟

په لومړي سر کې له هغو کسانو سره چې زموږ له انستيتوت سره یې مرسته کړې مننه کوم، زه د مسلکي ښوونو له معینیت څخه غواړم ترڅو د انستيتوت د ودانۍ

د ۲۰۱۳ کال د مارچ په میاشت کې، د کابل د کرنې او وترنري انستيتوت د انسان په تنګسه کې موسی د درسي پلانونو د تطبیق لپاره یو ځای برابر کړ. د کابل د کرنې او وترنري انستيتوت یو له هغو ۶ انستيتوتونو او لیسو څخه دی چې د انسان په تنګسه کې موسی د وپڅینګ د پوهنتون او د کرنې د ملي انستيتوت په مرسته درسي مفردات تیار کړي او په ازماښتي ډول یې تطبیقوي. یروسلف پټریک (انسان په تنګسه کې موسه)

خپل عملي کارونه او یا څیرني غواړئ په کوم ځای کې ترسره کړئ؟

زه غواړم خپل عملي کارونه د دارالامان په څیرنیز فارم کې د نباتاتو د تخم په شنه کېدو باندې ترسره کړم او همدارنګه غواړم د هندوستان د هیواد د یو کرنیز انستيتوت څخه هم لیدنه وکړم، ځکه ما اوریدلي چې ډوی د کرنیزې ټکنالوجی په برخه کې پرمختګونه درلودلي چې غواړم هغه زده کړم.

که تاسې له فارغیدو وروسته د دندې په موندلو بریالي نشوئ او یا مو پوهنتون ته لاره ونه موندله، د خپل راتلونکي په اړه څه پلان لري؟

که ما پوهنتون ته لاره ونه موندله، په خپل کور کې د خپلې کورنۍ په مرسته د مچپو روزنه پیلوم.

د زده کوونکي نوم خدیجه

آیا د خپل انستيتوت په کوم داوطلبانه کار کې مو ونډه اخيستي؟

ما د ګلډانیو د ساتنې مسوولیت په غاړه واخيست، همدارنګه د ځانګو د غځولو او د نباتاتو د پېوند په کرنو کې مي برخه واخيسته چې نورې نجونې هم وهڅیدې چې په دې کار کې برخه واخلي. زه خوشاله يم چې خلکوته وښم چې ښځې هم کولی شي چې د کرنې د پراختیا په برخه کې ونډه واخلي.

تاسې دهغه چا لپاره چې غواړي په داوطلبانه ډول کرنې له انستيتوت یالیسي سره مرسته وکړي، څه ویل غواړئ؟

عملي کارونه د درسي مفرداتو مهمه برخه جوړوي، هر څوک چې غواړي کومه مرسته وکړي، هغه باید د علمي کتنو لپاره امکانات برابر کړي.

زه غواړم چې د کمپاین پواسطه کار وکړم، مګر له بده مرغه دا ماشین په ټول افغانستان کې نشته.

په کوم ځای کې غواړئ خپلې څیرني یا د عملي کارونو زدکړي ترسره کړئ؟

زه دا خوښوم چې خپل عملي کارونه د بادام باغ په څیرنیز فارم کې ترسره کړم، څرنګه چې ددې فارم کارکوونکي پر مختلفو وراښو کار کوي. په مخکیني سمستر کې مېله هغه ځایه یوه کتنه درلوده چې ما وکولی شول د نباتاتو د تکثیر د تکنیک کتنه وکړم.

کوم نباتات یا ژوي باید ستاسې د عملي کارونو لپاره په انستيتوت کې شتون ولري؟

زموږ انستيتوت باید د چرګانو د روزنې فارم ولري او همدارنګه د پسونو او وزو روزنه. د مرخیريو د کرلو لپاره هم یو ځای ته اړتیا شته ځکه مرخیري ژر

برخې ته پام وکړي. ځکه همدا اوس مور د ابن سینا د ښوونځي له ودانۍ څخه کار اخلو مګر دا کارلنډ مهاله دی او نه پوهیږو تر څه وخته دلته پاتې کېدلای شو.

دې خبرې ډیرې زده کوونکي پریشانې کړي دي. همدارنګه مور یو معیاري لابراتوار ته اړتیا لرو چې د زده کوونکو د ظرفیت لوړولو لپاره ډیر مهم دی.

کوم کرنیز ماشین زیات خوښوئ چې ورباندې کار وکړئ؟

له هغه ځایه چې د کرنې بستر تیارول د تخم له کرلو څخه دمخه ډیر مهم دی، زه دا ډیر خوښوم ترڅو د تراکتور یا کوم بل ماشین چې د تخم د کرلو د بستر د تیارولو په برخه کې کار کوي، کار کړم.

د کابل د کرنې او وترنری انستیتیوت زدکونکي د یو مجهز لابراتوار د تعلیمي فرصتونو څخه ګټه اخلي. انځور: انجنیر قلندر انوری (پښ)

تاسې غواړئ خپلې څیړنې یا د عملي کارونو زدکړه په کوم ځای کې ترسره کړئ او ولې؟

زه دا غواړم چې د بادام باغ څیړنیز فارم ته ولاړ شم، ځکه هلته د کرنې تکړه متخصصان شته چې ښې څیړنې ترسره کوي.

په انستیتیوت کې د عملي کارونو لپاره باید کوم ډول نباتات یا ژوي شتون ولري؟

له هغه امله چې د کرنې بنسټیزه موخه د خوړو برابرول او اقتصادي سمسورتیا ده، لدې کبله د عملي کارونو د وسایلو لکه، شني خوني او د مالدارۍ فارمونو ته اړتیا ده.

که تاسې له فارغیدو وروسته د دندي په موندلو بریالي نشوئ او یا مو پوهنتون ته لاره ونه موندله، د خپل راتلونکي په اړه څه پلان لرئ؟

غواړم چې د کرنې په برخه کې خپلو زدکړو ته ادامه ورکړم که می سر کال د کرنې پوهنځي ته لار ونه موندله، بل کال به هڅه وکړم چې لار ومومم.

یو نظر د لیسې له ادارې: د کابل د کرنې او وترنری انستیتیوت

مور د کابل د کرنې او وترنری د انستیتیوت له معاون سره هم یوه مرکه تر سره کړه تر څو د انستیتیوت له وروستیو پرمختګونو څخه خبر شو. د کابل انستیتیوت په افغانستان کې د کرنې او وترنری تر ټولو لوی انستیتیوت دی. تیر کال ۱۲۰۰ زدکونکي پدې هیله وو چې دغه انستیتیوت ته لار ومویځو یواځې ۵۵۰ کسان د کانکور د ازموینې له لارې دغه انستیتیوت ته لاره وموندله چې له هغې جملې څخه ۱۵۰ یې نجوني وې. پدې وروستیو کې دغه انستیتیوت په لنډ مهاله توګه نوي ودانې ته تللي ده چې دغه ودانې انستیتیوت ته نژدې درې جریبه ځمکه د زدکونکو د عملي کارونو لپاره چمتو کړي ده.

ویترنری د برخې زده کونکي دخپلو عملي کارونو لپاره له هغو څخه کار اخلي.

تر ټولو لویه ستونزه چې تاسې په تیر سمستر کې

ورسره مخ شوي یې څه وو او

څرنگه په هغه لاس برې شوي؟

زموږ لویه ستونزه د بریښنا او د

څښلو د اوبو نشتون وو چې مور

وکولی شول بریښنا له عمومي

لیسې تر لاسه کړو او د څښلو د

اوبو ستونزه مو هم حل کړه، په

لیسه کې مو د ۳۰ مترو په

ژوروالي یوه څاه و کتله او

همدارنگه یوه بله څاه چې د لیسې

وه او فعاله نه وه مور د معارف له

ریاست سره پرې خبرې وکړې او

اجازه مو تر لاسه کړه چې نوموړې

څاه بیا ورغو.

اوس زده کونکي د څښلو اوبو ته

لاسرسی لري او د ادارې

کارکوونکي بریښنا ته لاسرسی

موندلی.

پدې سمستر کې ستاسې لویه لاسته راوړنه څه وه؟ اوسمهال مو د څارویو روزنه هم پیل کړې او اوس

په دې وروستیو کې د پوهنې وزارت د مسلکي معینیت دوه غوا ګانې او دوه خوسکي دلته لرو او همدارنگه

لخوا یوه ودانې راته جوړه شوه او مور زده کونکو ته دوه میږې او دوه وري او یوه وزه هم شته چې د

په هغه کې د کرنې او ویترنری عملي کارونه ترسره کوو، او

همدارنگه د زده کونکو لپاره مو یوه علمي کتنه برابره کړه چې

هغو د مالدارۍ له کلینیک، د غواګانو فارم او د بادام باغ د

څیړنیز فارم څخه مو کتنه وکړه چې د زده کونکو او ښوونکو

لپاره ګټور او موثر وو او هغو ښې تجربې او ګټور مالومات زده

کړل. د انسان په تنګسه کې موسسې

درسي پلانونه د کابل د کرنې او ویترنری په انستیتیوت کې د

تطبیق په حال کې دي. مور هره میاشت د کرنې مجله چاپوو چې زموږ ټولې کرنې څرګندوي.

د یادولو ټکي: ښوونکي او ښوونه:

له شکه پرته هر ښوونکي په یو ډول نه یو ډول میتود څخه د ښوونې په وخت کې کار اخلي او په نسبي ډول به یې لاسته راوړنې هم درلودلې دي. په ننني ښوونه کې ښوونکي ته ویل کېږي ترڅو له هغو میتودونو څخه په ښوونه کې کارواخلي چې زده کوونکي د فعالیت مرکز وي او پخپله ښوونکي یوازې د ښوونې په جریان کې یو لارښود و اوسي. د ښوونکو ټوله هڅه په دې کې ده چې زده کوونکي دیره زدکړه وکړي، ښې نمرې واخلي او د زدکړو لوړو پړاوونو ته ورسېږي. سوال دلته دی چې ولې ځني ښوونکي له نورو څخه ډیر بریالی وي؟ او ځني له هڅو او ستونزو کالو سره، سره ښو پاپله ته نه رسېږي.

د ښي زده کړی میتود یا تگلاره:

څرنگه چې ښوونکي د ښوونې او روزنې یو بنسټیز رکن دی، کچېرې ښوونکي، درسي نصاب، زده کوونکي او ښوونیز وسایل موجود وي او کومه ستونزه ونلري، نو دا روښانه ده چې ټاکل شوي ښوونیزې موخې به هم په آسانی سره د لاسرسۍ وړ وي. اوس ښوونکي چې ته ویل کېږي؟ ښوونکي هغه څوک دی چې د تدریس وړتیا ولري او وکولی شي د زده کوونکو زدکړیزې اړتیاوې پوره کړي. نو څوک به دا وړتیا ولري؟ هغه څوک چې زدکړه یې کړې وي او له دې مسلک سره مینه ولري او وغواړي چې ښوونکي شي. سربېره پردې دوه نور بنسټیز فکتورونه لکه ارواح پیژندنه او پیداگوژي کې هم مهارت ولري هغه وخت هغه ته ښوونکي ویلی کېږي. البته ځنې نور ضوابط لکه اخلاقي او اسلامي تعهد هم د ښوونکي لپاره اړین دي.

1. پوهه: هر څوک چې د ښوونکي دندې ته مخه کوي، نو ښايي چې زدکړې یې کړې وي او یا یې د ښوونکي په مسلک کې روزل شوی وي نو باید په خپل مسلک کې وگومارل شي.

2. د پیداگوژي برخه: پیداگوژي ته د روزنې فن هم ویل کېږي او د ښوونکي کېدو لپاره یو اړین توکي دی یعنې که څوک پوره پوهه ولري او وغواړي چې ښوونه وکړي. باید د روزنې په برخه کې مالومات ولري ترڅو وکولی شي په سمه توګه ښوونه وکړي او ښوونیزې موخې ترلاسه کړي. د درسي موخو ټاکل، د درسي موضوعاتو پلان کول، د درسي موخو لپاره د مناسبو میتودونو ټاکل او د درسي ساعت له وخته په لوره کچه ګټه اخیستنې د پیداگوژي له تخنیکونو څخه دي. هغه ښوونکي چې دا وړتیاوې ولري، په ټولګي کې د تدریس لپاره لاندې ټکي په پام کې نیسي:

- هغه کړنې چې ښوونکي یې د یو درسي ساعت لپاره په پام کې نیسي باید درسي موضوعات په مختلفو ښو بیان کړي او زده کوونکو ته د درسي مطالبو د تکرار زمینه برابره کړي ترڅو د زده کوونکو ډیرې حواس د زدکړې په پروسه کې دخپل شي او د زده کوونکو د زدکړې لامل شي.

- هغه کړنې چې ښوونکي یې کاروي باید په زړه پوري وي ترڅو چې ستړي کوونکي نه وي او د زده کوونکو د پیاوړتیاوونو د وینولو لامل شي او د زدکړې پروسه له جامد حالت څخه بهر او په یو په زړه پوري او د پوهیدو وړ عمل وگرځوي.

- داسې میتودونه دي وکاروي چې زده کوونکي زیات فعالیت وکړی او ښوونکي دې یوازې یو لارښود وي.

- د زده کوونکو ټولې ځانې ځانګړتیاوې وپېژني او ددې ځانګړتیاوې پر بنسټ ښوونه وکړي.

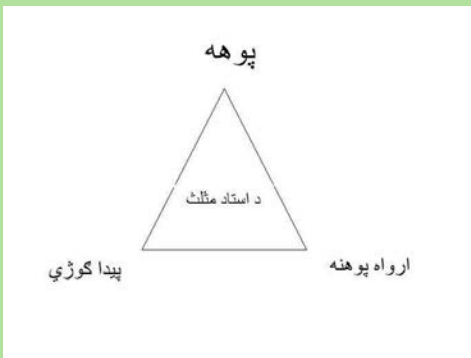
هغه نوي میتودونه چې د ښوونې او روزنې د ډیرې علماوو په آند زده کوونکي ډیر فعاله کوي او په ښوونه او زده کړه کې ډیر تاثیر لري په لاندې ډول دي: ګروپي کار،

لکچر، سوال او ځواب، مسابقه، سنو بال، فټس بال، د نقش لوبول، مباحثه، مناقشه، توضیحي میتود، پروژه، علمی لیډنه، مغزي توفان او ... داسې نور. د پورتنیو میتودونو له ډلې څخه د پروژې میتود چې خورا ګټور میتود دی تاسو ته درپېژنو:

د پروژې میتود:

د پروژې میتود هغه تگلاره دی چې ښوونکي زده کوونکي په درسي یا غیر درسي وخت کې د لوست په اړوند د مالوماتو راټولولو ته هڅوي. دا میتود نه یوازې زده کوونکي په یوازې پاکړوي ډول کار کولو ته اړیاسي بلکه په آزاده یا ګروپي ډول له ستونزو سره د زده کوونکو د مخامخ کېدو او د هغو د حل لارې چارې موندلو لامل کېږي او هغو لپاره د تجربو د ترلاسه کولو لامل کېږي.

پروژه د وخت له امله زیات محدودیت نلري، پروژه کېدای شي په یو درسي ساعت یا له هغه څخه په کمه موده کې ترسره شي مګر ډیری پروژې له درسي وخت څخه بهر ترسره کېږي او د هغه وخت د اړتیا سره سم ټاکل کېږي، د بیلګې په ډول د یو چارټ د لیکلو لپاره کېدای شي ۱۵ تر ۳۰ دقیقو پوري وخت پکاروي مګر د ډول ډول موضوعاتو د پلټنې یا د مالوماتو د راټولولو لپاره له څو ورځو څخه تر څو اونیو پوري وخت پکار دی. د مالوماتو را ټولول د تاریخي یا ادبي موضوعاتو یا له تجربه لرونکو او پوهانو سره د مصاحبې لپاره ښايي یوې اونۍ مودې ته اړتیا وي یا د یو تخم د جرمینیشن په هکله د مالوماتو لپاره، یا د یو ډول بیمار یا یوې حشرې اثرات پر یو نبات باید زده کوونکي د آفت له پېله تر آخره پوري باید وپوښي او له ځانه سره یې ثبت کړي او و بیا وروسته له ټاکل شوي مودې مطالب ټولګي ته راوړل

کېږي او له استاد او ټولګیوالو سره شریکېږي. دا تگلاره ډیره ګټوره ده او هغه کار چې زده کوونکي یې په یوه پروژه کې ترسره کوي هیڅکله نه هیريږي او د زده کوونکو د پلټنې حس لا زیاتوي او کله کله زده کوونکي نویو مطالبو ته لاسرسی مومي او هغوی د کار عملي کولو او زیاتې پلټنې او د لا زیاتو مالوماتو موندنې ته هڅوي او فعاله ګرځوي.

3. د سیالوچې برخه: د زده کوونکو تجزیه یا بیلوونه:

لډې هڅو سره سره د ښوونکو فردي ځانګړتیاوې او مهارتونه په ښوونیزو چارو، کنترول او نظارت کې د ښوونیز موخو د ترلاسه کولو لپاره یو ستر او بنسټیز رول لري. ښوونکي که وغواړي یا ونه غواړي زده کوونکي نه یوازې هغه مفاهیم زده کوي چې ښوونکي یې وړاندې کوي، بلکه د هغه له عادتونو او حرکتونو څخه هم متاثره کېږي او هغه زده کوي. نو پکار دی چې د نیک سلوک د لرلو ترڅنګه له سمو او ورځو حرکتونو او اشارو (بډای لنگویچ) څخه هم کار واخلي ترڅو چې زده کوونکو پام ځانته واړوي او د هغه خبرو ته په څیر سره غور وپوښي. ښوونکي باید د زده کوونکو فردي ځانګړتیاوې وپېژني او دهغو فزیکي، ټولنیز، روحي، اقتصادي او کلتوري ستونزې درک کړي او له دې

سره سم هغو ته دندې وسپاري. ښوونکي د ښوونې یو ښه چاپیریال را منځته کولو ته هم اړتیا لري ترڅو په ټولګي کې نظم او دسپلین راولي پدې اړوند هم د ښوونکو کړنې یو تر بله توپیر لري. هر څوک په یو ډول د کنترول او نظم راوستلو کې یو ډول عمل کوي. مګر د یو سټنډرډ اوسوله ایز، دوستانه او روغ ښوونیز سلوک هم د ښوونکو لپاره اړین دي تر څو په پایله کې زده کوونکي هم نیکی کړنې زده او په ټولیزو اړیکو کې یې وکاروي. کله کله په ټولګیو کې لیدل کېږي چې دوه کسه زده کوونکي په ټولګي کې پر یوه موضوع څخه بامناقشه کوي چې په درس کې ستونزه رامنځته کوي استاد هم هغوی ټکوي او دسپلین کوي. داستاد دا کړنه کولی شي سمدستي نتیجه ورکړي او موضوع ته پای و بڅښي مګر دا دحل لاره نده د حل لاره د مثبت دسپلین په کارولو تر لاسه کېږي پدې مانا چې ښوونکي باید خپلو مهارتونو په مرسته زده کوونکي له هغې لارې راواړوي چې د ښوونې جریان ته تاوان ور اړوي او دهغو وخت هم خوشې تیزیري. پدې ځای کې د مثبت دسپلین یو څو بیلګې د موضوع دلا روښانه کېدو لپاره ذکر کېږي:

لومړۍ بیلګه: ښوونکي د تدریس په حال کې دوه زده کوونکي یو له بله خبري کوي او د درس د اخلال لامل کېږي.

- عامه کړنه: احمده ولې خبرې کوي؟ که بیا تکرار شي له ټولګي مو باسما!
- مثبت دسپلین: ښوونکي د لکچر او تدریس په مهال یو دم چپ کېږي هغه دوه کسه د چپتیا په وجه چپېږي او پوهیږي چې دا کار یې ښه نه وو او ډیر لږ داسې پیښیږي چې بیا زده کوونکي ډاکار تکرار کړي.

دوهم بیلګه: دوه زده کوونکي یو له بل سره جګړه کوي.

عامه کړنه: ښوونکي دواړه زده کوونکي ټکوي تر څو بیا داسې کار ونکړي.

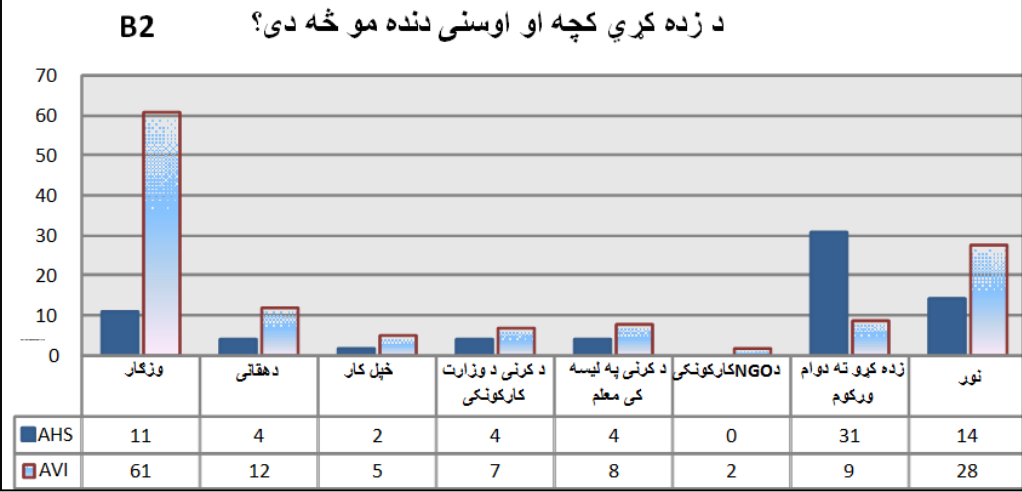
- مثبت دسپلین: ښوونکي خپل زده کوونکي پېژني، هغه یو ته چې ډیر قهرجن دی وايي: احمده کولی شي راشي او له ما سره ډاکټابونه اداري ته یوسي؟ له دې کار سره ښوونکي نه یوازې لانجې ته پای ورکوي، احمد هم له ځانه سره فکر کوي چې ښوونکي زه سپک نکړم او له ما څخه یې مرسته هم وغوښتله. دا کار ددې لامل کېږي چې احمد د ځان د اصلاح په برخه کې هڅه وکړي او د ناسمو کړنو پر ځای و سمو ته مخ واړوي.

دریم بیلګه: یو ماشوم خپل د لوبو سامان په لغته وهي او لیرې یې غوڅوي.

- عامه کړنه: ... ښه اوس چې تا دا کار وکړ زه هم سبا تا ژو ښ یې د ترور کره نه بیایم ...
- مثبت دسپلین: پلار، مور یا ښوونکي د لوبو سامان را اخلي او یو سم ځای یې ږدي او وايي: اوس ته غوسه یا خپه یې، کله چې دې حوصله و مونده بیا یې را واخله او لوبې ورباندې وکړه.
- څلورم بیلګه: یو زده کوونکي د ټولګي په آخره برخه کې لوبې کوي او د درس د اخلال لامل کېږي. یا یې خپله کورنۍ دنده ترسره کړي.
- عامه کړنه: راشه د تختې مخې ته او پر یوه پښه ودریږه.
- مثبت دسپلین: زلمیه! پرون دې ډیر ښه او د ستاینې وړ کارونه کړي وو دلته راشه څو وگورم نن دې کوم ښه کارونه ترسره کړي دي.

مهمه خبره: د لیسو اړیکې جوړول له کرنیزو صنایعو سره

موسساتو یا کمپنیو سره اوږد مهاله اړیکې جوړې کړي چې هغوی زده کوونکو لپاره د عملي کار زمینه برابروي. دا بیلگه د لیسې او کاري ځای تر منځ د اړیکو یو بیلگه ده. ددې اړیکو زیاتې بیلگې شته. مناسبه دنده، بهرني استادان، علمي کتنې، له ساحې څخه کتنه، د دوبي (اورې) دندې ددې له نور بیلگو څخه دي. د مسلکي لیسو ریاستونه زیات داسې فرصتونه

لکه څرنگه چې زموږ د حرفوي سروې پایله ښايي، د کرنې د مسلکي لیسو او انسټیټوتونو له فارغینو څخه یو لږ شمېر ټوانیدلي چې دندې ومومي. ځني کولی شي په پوهنتونونو کې خپلو زدکړو ته دوام ورکړي، مگر دا فرصت د یو لږ شمېر فارغینو لپاره شته ډیری فارغین وزگار پاتې کېږي.

د گراف سرچینه: د دندې د پیدا کولو سروې (د انسان په تنگسه کې موسسه، ۲۰۱۳)

دا شرایط د زدکړو لپاره یو بد زیری

په خپل مخ کې لري او کله چې زده کوونکي فارغېږي، هغوی په آسانه دندې موندلی شي او داډیره ښه ده ترڅو دوي پخپله دنده ومومي، ځکه د دندو ډېر غوښتونکي دي چې د پوست د ډکولو سره غواړي وکړي. د انسان په تنگسه کې موسسه غواړي تر څو لیسې د هغو د شته جوړښتونو د دوامداره کېدو په اړه مرسته وکړي او د دوی او هغو ادارو ترمنځ اړیکې جوړې کړي چې د کرنې او مالدارۍ په برخه کې کار کوي. لدې امله سړ کال هغه بلا عیوضه مالي مرستې چې په رقابتي بڼه ورکول کېږي د کرنې د مسلکي لیسو او د کرنې د صنایعو د اړیکو پر موضوع څرخېږي. مور ستاسې بریالیو وړاندیزونو (پروپوزولونو) ته سترگې په لار یو.

ښه دنده به مومي، مگر هغه دندې چې اعلانېږي څو کاله تجربه غواړي. د دندې موندل د لیسو د فارغان لپاره په ټوله نړۍ کې شته. پر دې ستونزو د بریالي کېدو یوه لاره داده چې د زده کوونکو لپاره د عملي تجربود تر لاسه کولو لپاره اړینې آسانتیاوې برابرې شي. ځکه په داخلي او بهرنیو لیسو کې عملي کرنې او څیړنیزې چارې شته چې د هغو له مخې زده کوونکي نورو تاسیساتو ته ځي او عملي کارونه ترسره کوي. پدې ډول زده کوونکي د عملي کارونو تجربه مومي او هغه تاسیسات وړیا کارکوونکي تر لاسه کوي. په همدې ډول لیسو باید خپل جوړښت ته داسې بدلون ورکړي ترڅو ددوي فارغینو ته د کار موندنه آسانه شي. لیسو باید له

لري. ولې باید یو زیات وخت په لیسې کې تیر شي، پداسې حال کې چې پدې ډول هیڅ ښه تنخواه او دنده نه تر لاسه کېږي؟ سره لدې چې ښوونه او روزنه د دندې د موندلو وسیله ده نورې ډیرې کتې هم لري، مگر باید د بیکارۍ ستونزې ته رسېدنه وشي. د فارغینو لپاره د دندې د نه موندل کېدو لاملونه زیات وي، او باید زیاتې پوښتنې پدې برخه کې وشي ترڅو په دې مهمې خبرې پوه شو مگر له هغو څخه ځنې ښه د پوهیدو وړ دي چې د عملي کارونو نشتون یو له هغو څخه دی. دا ستونزه یوازې په افغانستان کې ندی، دا د نړۍ په نورو برخو کې هم شته. تاسې درس وایئ نو

د عملي کار یوه بیلگه د هرات د کرنې او ویترنرۍ په انسټیټوت کې. د عملي کارونو ترسره کول ترڅو زده کوونکي وکولی شي له کرنیزو ماشینونو څخه کار واخلي، د کرنې د زده کوونکو د څیړنو او عملي کارونو لپاره اړین دي.

یو بزگر په شوق سره د سمنگانو ولایت د کرنې او ویترنرۍ د انسټیټوت د معاون او ښوونکي کتنه کوي چې هغو د زردالو د ونې په ریښې د آفاتو د یرغل له امله د تاوان کچه مالوموي. د کلپوالي ټولني د بزگرانو لپاره د کټورو مشورو ورکول یو لوی خدمت حسابېږي چې کولی شي د لیسې او د خلکو ترمنځ د کرنې په برخه کې د اړیکو یوه بله بیلگه شمیرل کېږي. انځور: یروسلف پټریک (پن)

ډیر ژر

- د کرنې او ورتنرې لیسو کنفرانس دغه به د روان کال د اکتوبر په میاشت کې د کابل په تخنیکم کې ترسره شي (د مخکېني کنفرانس په ځای کې). دانسان په تنگسه کې موسسه د کرنې مسلکي لیسې هڅوي ترڅو خپلې مقالې، عکسونه، بڼودني او د بریالیو کپسو بیلگې راوړي او له نورو لیسو سره یې شریکي کړي.
- **بلاعوضه رقابتي قرضي.** دانسان په تنگسه کې موسسه ۹ نویو جوړو شوو د کرنې مسلکي لیسو سره مرسته کوي او ۷ هغه لیسې چې تجربې لري هم پدې رقابت کې شاملوي. نوي لیسې دې خپل وړاندیزونه یا پروپوزل د تدریس د کیفیت د پراختیا په اړوند وړاندې کړي (بنسټیز تجهیزات) د ۱۲۰۰۰۰ افغانیو په ارزښت. پخوانی لیسې دې د ۵۰۰۰۰ افغانیو په بیه پروپوزل وړاندې کړي چې د لیسې اود کرنې اړوند د ښخولو خلکو ترمنځ د اړیکو د جوړولو لپاره وي. د پروپوزل د رالیږلو او تسلیمولو ورستی نیټه د ۲۰۱۳ کال د جولای ۳۱ نیټه ده.
- **د کرنیزو مسلکي لیسو لپاره نوي درسي مفردات:** د اوبو لگونې په برخه کې د زدکړې مواد، د څرخای تنظیم، د کرنیزو تخمونو تولید اود کرنیزو ټولنو مضامین به په ۶ لیسو کې د آزمایشت لپاره معرفي شي. د څیړنو پایله او له پخوانیو تطبیق شوو درسي موادو لاسته راغلي تجربې به و څیړل شي او په پای کې به د تدریسي موادو د لا پراختیا او ښه کولو او اصلاح په برخه کې وکارول شي.

د عملي کارونو انځوریز رقابت

کمره کې کمپوز کړئ نه په کمپیوټر کې.

- **یو بل شی د هغې د اندازې د ښودلو لپاره د هغې میوي یا سبزی ترڅنګ کښیږدئ.** که تاسې غواړئ د محصول غټوالی وښیئ، یو شی چې یوه معیاري اندازه لري، د محصول ترڅنګ کښیږدئ او انځور یې واخلئ. لکه: لاس، گوته، د ۱۰ افغانیو نوټ، یو پنسل یا یو بل شی .
- **د انځور د ځمکې یا شا بدل رنگ.** یو لوی سپین کاغذ را واخلئ او د ځمکې پرمخ یې کښیږدئ او یوه څنډه یې پر دیوال ونښلوئ.
- له روښانه شاه لید (background) څخه کار واخلئ: په باغچه کې ټول شیان شین رنگ لري او که له یو شین څنګي څخه د شنو پاڼو په منځ کې انځور واخلئ، واضح به نه وي. نو باید بک گرونډ یې یو بدل رنگ ولري. تاسې کولی شئ محصول د یو سپین دیوال مخته اویا پر میز کښیږدئ. هڅه وکړئ چې د شالید کاغذ غیرګر شوی یا کرښی لرونکي نه وي پدې ډول یوه وره د عکاسۍ سټوډیو جوړوئ.

د کمرې فلش مر کړئ (د کمرې رټا اچونکي). د کمرې فلش طبیعي نور خرابوي او سیوری ورکوي. ښه او جوړښت یې له منځه وړي. ترټولو ښه نور هغه دي چې له یوې خوا ولویږي. د لمر مستقیمې وړانګې سیوری زیاتوي، ځکه لږه وریځ ښه ده. د انځور اخیستلو لپاره ترټولو ښه وخت په ازاده فضا کې سهار وختي یا مازدیګر دی، کله چې لمر د غره پر سروې او وړانګې یې ډیرې تیزې نه وي.

د کمرې فلش مر کړئ

(د کمرې رټا اچونکي). د کمرې فلش طبیعي نور خرابوي او سیوری ورکوي. ښه او جوړښت له منځه وړي. ترټولو ښه نور هغه دي چې له یوې خوا ولویږي. د لمر مستقیمې وړانګې سیوری زیاتوي، ځکه لږه وریځ ښه ده. د انځور اخیستلو لپاره ترټولو ښه وخت په ازاده فضا کې سهار وختي یا مازدیګر دی، کله چې لمر د غره پر سروې او وړانګې یې ډیرې تیزې نه وي.

انځور: د یو بې پایه روښانه پس منظر جوړول

د میدان وردګو د کرنې او ویتنرې د انسټیټوت له فارم څخه د کدوانو راټولول. انځور: انجنیر قلندر انوري (پن)

ایا تاسې په خپله لیسې کې سابه کړئ؟ آیا خپل زده کوونکي په عملي کارونو کې شریکوي؟ آیا تاسې یو ښایسته څنګي، یو غټ باډرنګ او یا یوه داسې میوه یا سبزی چې په غیر معمول ډول غټ وي لیدلې؟ آیا تاسې کوم غیر معمولي غټ کچالو لیدلې؟ آیا تاسې داسې یو تازه مڼه را شکولي چې زده کوونکو د هغې پرسره خپلو کې لانجه کړي وي؟ کچیرې ددې پوښتنو ځواب هو وي نو هیله کېږي له هغې څخه یو انځور واخلئ او د عماد غوربندی په ایمل پته emaduddin.ghurbandi@peopleinneed.cz یې واستوئ. له یاده یې مه باسئ چې نوم او موقف مو پکې ولیکئ (د زده کوونکو رالیږل شوي انځورونه د قدرور دي)، د لیسې نوم، او خپل انځور هم واستوئ. تر ټولو ښه انځور به په راتلونکي رسالي کې چاپ شي.

- **میوه یا سبزی و ایښئ.** گرد او خاورې له میوي یا سبزی پاک کړئ ځکه چې رنگ یې خرابوي. د میوي یا سبزی مخ په غورو باندې غورکړئ، دا کار یې د ځلیدو لامل کېږي.
- **د انځور ترکیب باید په احتیاط ترسره شي:** که غواړئ له یوې مڼې څخه انځور واخلئ، پام وکړئ چې نور شیان په انځور کې رانشي لکه ټوله ونه کنه نو د انځور لیدنه به ناممکنه کړي.
- **عکس پرته له لاسوهنې راولیږئ.** د بیلګې په ډول که تاسې غواړئ د انځور غیر اړینې برخې غوڅ کړئ، دا کار مه کوئ د لاسوهنې په پایله کې د انځور کیفیت له منځه ځي او عکس بدرنګه کېږي. عکس په خپله

د انسان په تنگسه کې موسسه د ۲۰۰۱ کاله را پدېخوا په افغانستان کې فعالیت لري، هرچیرې چې د بشري پالنې اړتیا احساس شوي، دې موسسې دخپلو پرمختیایي پروګرامونو په مرسته هغو ته ځواب ویلی دي. نن ددې موسسې کرنې د پکتیا، ننګرهار، بغلان، بلخ، سمنګان ولایتونو او همدارنګه د کابل او مزارشريف د دفترونو په واسطه رواني دي. اوس مهال دین موسسه د ځینو مهمو مالي مرسته کوونکو په حمایت په یوشمیر بنسټیزو برخو لکه: ښوونه او روزنه، دکلیو پراختیا او بیرنیو مرستو تمرکز کړی دی.

دا خبرلیک د چک جمهوریت د انکشافی مرستو په مالی لګښت او د انسان په تنگسه کې موسسې لخوا چاپ شوي دي.